O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM
VAZIRLIGI
SAMARAQAND DAVLAT
UNIVERSITETI

Ro'yxatga olindi:
№ FD-60230600-1.14
2021- yil "27" avgust

"TASDIQLAYMAN"
SamDU rektori:
_____________ R.I.Xalmuradov
2021- yil "28" avgust

O'ZBEK TILINING AMALIY STILISTIKASI
FAN DASTURI
(Noshirlik ishi yo'nalishi 2-kurs)

Bilim sohasi:	200000 – Gumanitar soha
Ta'lim sohasi:	230000 – Gumanitar fanlar
Ta'lim yo'nalishi:	60230600 – Noshirlik ishi

Fan dasturi SamDU O'zbek tilshunosligi kafedrasining 2021-yil 7-may dagi 15-son yig'ilishida muhokamadan o'tgan va fakultet kengashida muhokama qilish uchun tavsiya etilgan.

Kafedra mudiri: **dots. Sh.Mahmadiyev**

Fan dasturi Filologiya fakulteti o'quv-uslubiy kengashida muhokama etilgan va foydalanishga tavsiya qilingan (2021-yil 22-may dagi 8-sonli bayonnoma).

Fakultet o'quv-uslubiy kengash raisi: **dots. Sh.Mahmadiyev**

Fan dasturi Filologiya fakulteti Ilmiy kengashida muhokama etilgan va foydalanishga tavsiya qilingan (2021-yil 26-may dagi 8-sonli bayonnoma).

Fakultet ilmiy kengash raisi **prof. A.Pardayev**

Kelishildi:
SamDU o'quv ishlari bo'yicha propektor **prof. A.Soleyev**

Fan/modul kodi *O‘TASM20011*		O‘quv yili 2022-2023	Semestr 3 (5)-4 (7)	ECTS – Kreditlar 12
Fan/modul turi Majburiy		**Ta’lim tili** O‘zbek		**Haftadagi dars soatlari** 4
1.	**Fan nomi**	**Auditoriya mashg‘ulotlari (soat)**	**Mustaqil ta’lim (soat)**	**Mustaqil ta’lim (soat)**
	O‘zbek tili amaliy stilistikasi	150	90	120

2.

I. Fanning mazmuni

«O‘zbek tilining amaliy stilistikasi» fanini o‘qitishdan maqsad talabalarda filologik oliy ta’lim tizimida yangi davlat ta’lim standartlari asosida tilshunoslik sohasida olgan nazariy bilimlarini amaliyotda qo‘llashning metod va usullarini, til materialini turli vazifaviy uslublarga tatbiq etish ko‘nikmalarini hosil qilishdan iborat.

«O‘zbek tilining amaliy stilistikasi» fanining vazifalari quyidagilardan iborat: talabalarni amaliy stilistikaning asosiy tushunchalari bilan tanishtirish, o‘zbek tili stilistikasi oldida mamlakatimiz taraqqiyotining mustaqillik bosqichida turgan dolzarb masalalardan xabardor qilish, til grammatik resurslarining sinonimiyasi, vazifaviy uslublararo qo‘llanish va chegaralanishining stilistik ish imkoniyatlari to‘g‘risida nazariy ma’lumotlar berish.

«O‘zbek tilining amaliy stilistikasi» fani talabalarda turli kommunikativ sharoitlarda tildan, jumladan uning grammatik vositalaridan oqilona foydalanish mahoratini shakllantirishga mo‘ljallangan.

II. Asosiy nazariy qism (ma’ruza mashg‘ulotlari)
II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

1-mavzu. *Amaliy stilistikaning predmeti, maqsad va vazifalari*.
Stilistika va *amaliy stilistika* tushunchalari. Amaliy stilistika va me’yor. Amaliy stilistikaning kommunikativ-pragmatik xarakteri.

2-mavzu. *O‘zbek milliy tili tizimida adabiy til*.
Tilning ijtimoiy mohiyati. O‘zbek umumxalq va milliy tili tizimi. Adabiy til milliy til amalda bo‘lishiningasosi.

3-mavzu. *O‘zbek tilida fonetik-stilistik vositalar*
O‘zbek tilining fonetik va fonologik tizimi. Tovushlar stilistik resurs sifatida. Fonetik vositalarning stilistik imkoniyatlari.

4-mavzu. *Fonetik va fonostilistik hodisalarning o‘zaro farqli jihatlari*
Tovushlar almashinishi va o‘zgarishi. Tovushlar tushishi va orttirilishi. Tovushlar cho‘zilishi va geminatsiya.

5-mavzu. ***Leksik ma’noga mos tarzda so‘z tanlash.***

So‘z tanlash prinsiplari. Polisemiya va sinonimiyaga qarab so‘z tanlash. Omonimiya, antonimiya va paronimiyaga qarab so‘z tanlash.

6-mavzu. ***Leksik birikuvlarga mos tarzda so‘z tanlash.***

So‘zlar birikuvining tiplari. Erkin birikmalarning stilistik qo‘llanishi. Turg‘un birikmalarning stilistik qo‘llanishi.

7-mavzu. ***Stilistik daxldorlikka qarab so‘z tanlash.***

So‘zning funksional-uslubiy daxldorligi. So‘zning emotsional-ekspressiv bo‘yog‘i. So‘z qo‘llashdagi g‘alizliklar.

8-mavzu. ***Morfologik stilistikaning umumiy tavsifi***.

O‘zbek tilida morfologik vositalar. Morfologik stilistikaning xususiyatlari. O‘zbek tilida so‘z yasalish tamoyillari.

9-mavzu. ***Ot va sifat stilistikasi.***

Ot kategoriyalari stilistikasi. Sifat darajalari stilistikasi. Ot va sifatlarning turli uslublardagi vazifasi.

10-mavzu. ***Olmoshlar va son stilistikasi.***

Olmoshlar stilistikasi. Sonlar stilistikasi. Olmosh va sonlarning turli uslublardagi vazifasi.

11-mavzu. ***Fe’l stilistikasi.***

Shaxs-son va mayl kategoriyasi stilistikasi. Zamon va nisbat kategoriyasi stilistikasi. Sifatdosh va ravishdoshlar stilistika.

12-mavzu. ***Ravish stilistikasi.***

Holat, miqdor-daraja ravishlari stilistikasi. Ravish daraja ko‘rsatkichlari stilistikasi. Ravish ko‘rsatkichlari sinonimiyasi

13-mavzu. ***Yordamchi va alohida so‘zlar stilistikasi.***

Ko‘makchilar va bog‘lovchilar stilistikasi. Yuklamalar stilistikasi. Undov, modal va taqlid so‘zlar stilistikasi.

14-mavzu. ***Morfologik sinonimiya.***

So‘z yasovchi qo‘shimchalar sinonimiyasi. Shakl yasovchi qo‘shimchalar sinonimiyasi. So‘z o‘zgartuvchi qo‘shimchalar sinonimiyasi.

15-mavzu. ***Sodda gaplar stilistikasi.***

Sodda gaplarning stilistik imkoniyatlari. Darak, so‘roq, buyruq, istak va undov gaplar stilistikasi. Gap bo‘laklari tartibi.

16-mavzu. ***Bir tarkibli, to‘liqsiz, tasdiq va inkor gaplar stilistikasi***.

	Shaxsi umumlashgan va shaxsi noma'lum gaplar stilistikasi. Shaxssiz va nominativ gaplar stilistikasi. To'liqsiz, tasdiq va inkor gaplar stilistikasi. **17-mavzu.** ***Gap bo'laklari va uyushiq bo'laklar stilistikasi.*** Bosh bo'laklar stilistikasi. Ikkinchi darajali bo'laklar stilistikasi. Uyushiq bo'laklar stilistikasi. **18-mavzu.** ***Undalmalar va kirishlar stilistikasi***. Undalmalar stilistikasi. Kirish so'zlar stilistikasi. Kiritmalar stilistikasi **19-mavzu.** ***Qo'shma gaplar stilistikasi***. Bog'langan qo'shma gaplar stilistikasi. Ergash gapli qo'shma gaplar stilistikasi. Ko'chirma gapli qo'shma gaplar stilistikasi. **20-mavzu.** ***Sintaktik sinonimiya.*** So'z birikmalari sinonimiyasi. Gap bo'laklari sinonimiyasi. Gaplar sinonimiyasi. **21-mavzu.** ***O'zbek tilining funksional uslublari.*** Ilmiy uslub va rasmiy uslub. Publitsistik uslub va badiiy uslub. So'zlashuv uslubi va diniy uslub. **22-mavzu.** ***O'zbek tilida tinish belgilarining qo'llanishi va punktuatsion me'yorlar.*** Tinish belgilari qo'llanishida stilistik prinsip. «Gapiruvchi» tinish belgilari. Tinish belgilari emotsional-ekspressivlikni ifodalash vositasi. **23-mavzu.** ***O'zbek tilining sintaktik figuralari.*** Takror usuli. Antiteza usuli. Ritorik so'roq, ellips, gradatsiya usullari. **III. Amaliy (yoki <u>seminar yoki laboratoriya</u>) mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar.** Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi: **1.** Amaliy stilistikaning predmeti, maqsad va vazifalari. **2.** O'zbek milliy tili tizimida adabiy til. **3.** O'zbek tilida fonetik-stilistik vositalar **4.** Fonetik va fonostilistik hodisalarning o'zaro farqli jihatlari **5.** Leksik ma'noga mos tarzda so'z tanlash. **6.** Leksik birikuvlarga mos tarzda so'z tanlash. **7.** Stilistik daxldorlikka qarab so'z tanlash. **8.** Morfologik stilistikaning umumiy tavsifi. **9.** Ot va sifat stilistikasi. **10.** Olmoshlar va son stilistikasi. **11.**Fe'l stilistikasi. 12. Ravish stilistikasi.

13. Yordamchi va alohida so‘zlar stilistikasi.
14. Morfologik sinonimiya.
15. Sodda gaplar stilistikasi.
16. Bir tarkibli, to‘liqsiz, tasdiq va inkor gaplar stilistikasi
17. Gap bo‘laklari va uyushiq bo‘laklar stilistikasi.
18. Undalmalar va kirishlar stilistikasi.
19. Qo‘shma gaplar stilistikasi.
20. Sintaktik sinonimiya.

Seminar mashg‘ulotlari uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Amaliy stilistikaning predmeti, maqsad va vazifalari.
2. O‘zbek milliy tili tizimida adabiy til.
3. O‘zbek tilida fonetik-stilistik vositalar
4. Fonetik va fonostilistik hodisalarning o‘zaro farqli jihatlari
5. Leksik ma’noga mos tarzda so‘z tanlash.
6. Leksik birikuvlarga mos tarzda so‘z tanlash.
7. Stilistik daxldorlikka qarab so‘z tanlash.
8. Morfologik stilistikaning umumiy tavsifi.
9. Ot va sifat stilistikasi.
10. Olmoshlar va son stilistikasi.
11. Fe’l stilistikasi.
12. Ravish stilistikasi.
13. Yordamchi va alohida so‘zlar stilistikasi.
14. Morfologik sinonimiya.
15. Sodda gaplar stilistikasi.
16. Bir tarkibli, to‘liqsiz, tasdiq va inkor gaplar stilistikasi. Gap bo‘laklari va uyushiq bo‘laklar stilistikasi.
17. O‘zbek tilining funksional uslublari.
18. Qo‘shma gaplar stilistikasi. Sintaktik sinonimiya.
19. O‘zbek tilida tinish belgilarining qo‘llanishi va punktuatsion me’yorlar.
20. O‘zbek tilining sintaktik figuralari.

IV. Mustaqil ta’lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta’lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. O‘zbek tilini sistem, sotsiolingvistik va areal o‘rganishning stilistik tadqiqotlarga ta’siri.
2. «Davlat tili haqida» Qonun va ona tilimiz taraqqiyotida yuz bergan tub o‘zgarishlar.
3. O‘zbek tili stilistikasining barcha sohalarini atroflicha, mukammal va ona tilimizning tabiatidan kelib o‘rganish davr talabi ekanligi.
4.«Grammatik uslubiyat» tushunchasi. Grammatik stilistika stilistikaning tarkibiy qismi ekanligi.
5. Morfologik vositalar -affikslar, yordamchi so‘zlar va boshqalar

<table>
<tr><td></td><td>grammatik stilistikaning predmeti ekanligi.
6. Morfologik vositalar o‘rtasidagi sinonimik, omonimik, antonimik, polisemantik munosabatlar.
7. Morfologik vositalar o‘rtasidagi sinonimik, omonimik, antonimik, polisemantik munosabatlar.
8. Grammatik sinonimiya – stilistikaning asosiy mezoni.
9. O‘zbek tilida affikslar sinonimiyasi, jumladan suffiks va affikslar, affiks va prefikslar sinonimiyasi.
10. O‘zbek tilida qo‘shimchalar va ko‘makchilar sinonimiyasi.
11. Sinonimiya hodisasining har bir so‘z turkumi doirasida namoyon bo‘lish xususiyatlari.
12. Sintaktik sinonimiya uslubiy vosita sifatida.
13. Bir bosh bo‘lakli va ikki bosh bo‘lakli gaplar o‘rtasidagi, bog‘lovchili va bog‘lovchisiz qo‘shma gaplar o‘rtasidagi sinonimik munosabatlar.
14. Morfologik va sintaktik sinonimik jarayonni yuzaga keltiruvchi til birliklarining umumiy va mushtarak jihatlari.
15. Morfologik stilistikaning o‘zbek tili stilistikasida o‘rganilishi.
16. Morfologiyaning stilistik manbalari: sinonimlar, dubletlar va variantlar.
17. Morfologik vositalarning uslublararo chegaralanishi.
18. Kitobiy va og‘zaki uslubda morfologik birliklar qo‘llanishining o‘zaro farqlari.
19. Ot stilistikasi va uning o‘zbek tili stilistikasida o‘rganilishi.
20. Otlarda son kategoriyasi va ularning uslubiy xususiyatlari.
21. Egalik kategoriyasi va ularning uslubiy xususiyatlari.
22. Kelishiklar va ko‘makchilar sinonimiyasi.
23. Otlardagi subyektiv baho shakllarining ekspressiv-emotsionallik nuqtai nazaridan tasnifi.
24. Ot turkumi doirasidagi grammatik birliklarda variantlilik va ularning sinonimiyasi.</td></tr>
<tr><td>3.</td><td>V. Fan o‘qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar)
Fanni o‘zlashtirish natijasida magistr:
Quyidagi tasavvurlarga ega bo‘lishi kerak: o‘zbek tili stilistikasi, xususan grammatik stilistikasi soќasidagi asosiy muammolarni tushunishi, o‘z ixtisosligi doirasida muayyan tadqiqot soќasining ob’ektlarini bilishi, asosiy ob’ekt va jarayonlarga nisbatan shaxsiy ilmiy filologik munosabatini shakllantira olishi, filologik muammolar va ularni ќal qilish yo‘llarini bilishi.
Quyidagilarni bilishi va foydalana olishi kerak: ixtisoslik fanlarining, ushbu o‘rinda o‘zbek tili grammatik stilistikasi fanining tushunchaviy apparati, uni o‘rganishning metod va usullari, ilmiy-tadqiq mavzulari.
Quyidagilar bo‘yicha tajribaga ega bo‘lishi kerak: badiiy-lisoniy va boshqa uslublarga xos matnlarni taќlil qilish usullari, poetik taќlil metodlari va usullari, o‘zbek adabiyoti namunalarini o‘qish, tarjima va tahrir qilish.
•</td></tr>
</table>

4.	**VI. Ta’lim texnologiyalari va metodlari:** • ma‘ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • tarqatma materiallar; • ko‘rgazmali qurollar; • Kompyuter; • Internet yangiliklari; • muammoli ta’lim; • qiyosiy tahlil.
5.	**VII. Kreditni olish uchun talablar:** Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to‘liq o‘zlashtirish, tahlil natijalarini to‘g‘ri aks ettira olish, o‘rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat ishini topshirish
6.	**Asosiy adabiyotlar:** 1. Мамажонов А. Қўшма гап стилистикаси. - Тошкент, 1990. 2. Шомақудов А., Расулов И., Қўнғуров Р. Ўзбек тили стилистикаси. – Тошкент, 1983. 3. Содиқова М. Феъл стилистикаси. – Тошкент, 1975. 4. Қўнғуров Р. Ўзбек тили стилистикасидан очерклар.- Самарқанд, 1975. 5. Қўнғуров Р. Грамматик стилистика // “Ўзбек филологияси” тўплами. СамДУ асарлари, янги серия, № 315. – Самарқанд, 1975. 6. Қўнғуров Р. Субъектив баҳо формаларининг семантик ва стилистик хусусиятлари. – Тошкент, 1980. 7. Қўнғуров Р. Стилистика имени существительного в узбекском языке. – Ташкент, 1983. 8. Қўнғуров Р. Олмош стилистикасига оид айрим мулоҳазалар // “Ўзбек тили стилистикасидан кузатишлар” тўплами. – Самарқанд, 1981. 9. Қўнғуров Р. Сифат стилистикаси // “Ўзбек тили стилистикаси ва нутқ маданияти” тўплами. – Самарқанд, 1982. 10. Қўнғуров Р. Каримов С. Ўзбек тили стилистикаси ва нутқ маданияти. Библиографик кўрсаткич.– Самарқанд, 1984. 11. Ўзбек тили грамматикаси. I том – Тошкент, 1975. II том – Тошкент, 1975. **Axborot manbalari (saytlar):** 1. www. literature.uz 2. www. genhis philol.ru. 3. http://en.wikipedia.org/wiki/Structuralism 4. http://www.brocku.ca/english/courses/4F70/struct.html
7.	Fan dasturi Samarqand davlat universiteti O‘quv-uslubiy кengashining 2021 -yil ____________dagi __-son bayonnomasi bilan ma’qullangan**.**
8.	**Fan/modul uchun mas’ullar**: S.A.Karimov – SamDU, O‘zbek tilshunosligi kafedrasi professori,

	filologiya fanlari doktori S.M.Umirova – O‘zbek tilshunosligi kafedrasi assistenti, (PhD)
9.	**Taqrizchilar:** A.B. Pardayev SamDU, O‘zbek tilshunosligi kafedrasi professori, filologiya fanlari doktori (ichki) X.Z.Xayrullayev – SamDCHTI professori, filologiya fanlari doktori (tashqi)